

Waarde(ring) van de ondergrond

Verslag Platform bijeenkomst Ordening & Ondergrond:

17 september 2015 / Delft

Aanwezige platformleden

Rob Heijer (Grontmij), Jasper Lackin (Witteveen + Bos), Henk Puylaert (H2Ruimte), John de Ruiter (gemeente Rotterdam), Jeroen Brouwer (gemeente Katwijk), Eric Khodabux (Noord Holland), Jasper lackin (Witteveen& Bos), Ron de Puy (Movares), Henk Puylaert (H2Ruimte), Arian Scheer (Rotterdam), Gijsbert Schuur (Antea), Paul Siderius (ProRail), Bernadette Berning (Procap)

Organisatie & Facilitatie

Henk Werksma (COB) en Edith Boonsma (COB)

Output

De inzichten van deze bijeenkomst zijn benut voor het ontwikkelen van het COB-projectvoorstel 'baten van de ondergrond'. Op verzoek verkrijgbaar: info@cob.nl

Het Platform Ordening en Ondergrond heeft de wens uitgesproken om de 'meerwaarde van de ondergrond' te willen agenderen. In deze bijeenkomst is het 'waarom, hoe, wat' van het agenderen bepaald. De opbrengst kort samengevat: maak een voorbeeldenboek!

1 **Waarom willen we de meerwaarde van ondergronds ruimtegebruik agenderen?**

De deelnemers hebben elkaar in duo's bevraagd op een socratische wijze: vragen stellen, geen meningen ventileren, doorvragen als een horzel, vanuit de ander denken en samenvatten wat de ander heeft gezegd. De resultaten van de socratische gesprekken zijn gevat in een 'Verklaring ondergrond':

Constaterende dat de ondergrond een wildwest is waarin in toenemende mate ad hoc functies worden gesitueerd waardoor bedreigingen ontstaan voor het natuurlijk systeem en kansen worden gemist voor het oplossen van maatschappelijke opgaven

Overwegende dat de ondergrond ons natuurlijk kapitaal is dat bij doordacht en duurzaam gebruik meerwaarde kan bieden en kan bijdragen aan een mooier, duurzamer en sterker Nederland

Besluiten wij dat wij als Platform Ordening en Ondergrond bestaande praktijken willen vernieuwen door het maaiveld weg te denken en zodoende inzicht willen bieden in 3 dimensionaal denken en doen rondom ruimtelijke opgaven. Hiermee willen wij de meer-waarde van de ondergrond voor het voetlicht brengen zodat ieder mens het begrijpt. Met het bieden van dit inzicht willen wij ook de bestaande praktijk van ad hoc benadering van de ondergrond doorbreken

2 **Wat willen we agenderen rondom de ondergrond?**

Het Platform wil ondergronds ruimtegebruik agenderen aan de hand van urgente maatschappelijke opgaven. Om die maatschappelijke opgaven in beeld te brengen zijn er door twee groepen mindmaps uitgewerkt. Centraal in het midden staat de hoofdpogave: 'meerwaarde ondergronds ruimtegebruik'. Hieraan zijn de takken met hoofdzaken benoemd (de maatschappelijke opgaven). In de verdere vertakking van de mindmap zijn de opgaven verder uitgewerkt tot subopgaven en agendapunten. De mindmaps zijn in de bijlage opgenomen. Aan de hand van de mindmaps is de vraag beantwoord 'wat willen we agenderen rondom de ondergrond?'

Denk het maaiveld weg

De belangrijkste constatering is dat de onder- en bovengrond als één systeem benaderd moeten worden: denk het maaiveld weg. De meerwaarde van de ondergrond moet gezien worden in de context van het gehele project of gebied dat zowel de onder- als de bovengrond omvat. Niet de 'maatschappelijke opgave' moet centraal staan (dat leidt tot het centraal stellen van één dimensie van de ondergrond) maar 'het gebied' moet centraal staan. Welke maatschappelijke meerwaarde (baten) biedt het project als geheel en welke bijdrage levert de ondergrond hieraan?

Richtlijnen voor ontwerp en afweging

De ondergrond is nog te vaak te weinig in beeld bij planmakers en bestuurders. Dat is zonde: bedreigingen worden niet afgewend en kansen niet benut. Om de ondergrond vroegtijdig en kansgericht mee te nemen in de planvormings- en besluitvormingsfase is het wenselijk dat er eenvoudige richtlijnen worden ontwikkeld voor ontwerp en afweging. Dergelijke richtlijnen kunnen worden ontwikkeld op basis van een goede analyse van gerealiseerde projecten. Welke principes liggen er ten grondslag aan het ontwerp? Welke afwegingen zijn er gemaakt in het besluitvormingstraject?

Evalueer gerealiseerde projecten: breng kosten en baten in beeld

Een analyse van gerealiseerde projecten kan veel inzichten bieden (zie ook voorgaande punt). Door gerealiseerde projecten achteraf te onderwerpen aan een maatschappelijke kosten baten analyse kan de daadwerkelijk toegevoegde waarde van het project – en de bijdrage van de ondergrond daarin – worden bepaald. De mkba-systematiek kan hierbij worden gevolgd als ex post evaluatie. De toegevoegde waarde beperkt zich in deze systematiek niet tot één maatschappelijke bijdrage maar op de totale maatschappelijke bijdrage.

Evalueer gerealiseerde projecten: breng de governance in beeld

In besluitvormingstrajecten worden de afwegingen rondom projecten gemaakt. Deze zijn niet altijd 'wetenschappelijk rationeel' maar wel 'politiek rationeel'. Om een goed inzicht te verkrijgen in de argumentatie rondom bestuurlijke afwegingen rondom een project – inclusief de argumenten om de ondergrond te benutten – is een evaluatie van de besluitvorming gewenst. Op deze wijze kan de argumentatie in beeld worden gebracht en kan een referentiekader worden opgebouwd rondom bestuurlijke redeneerlijnen en afwegingen.

Duurzaamheid als vertrekpunt

Meerwaarde kan alleen gegenereerd worden als de (ultra) lange termijn van projecten in ogenschouw wordt genomen. Dat geldt in het bijzonder rondom ingrepen in de ondergrond. Ingrepen in de ondergrond hebben al snel een planningshorizon van 50 tot 200 jaar of zijn zelfs onomkeerbaar. Dit aspect is zwaar onderbelicht in de huidige besluitvorming. Welke handelingsperspectieven gelden er bij deze horizon van ultra lange termijn?

Focus op ondergronds ruimtegebruik

Het COB is een kenniscentrum voor ondergronds bouwen en ondergronds ruimtegebruik. Vanuit die functie moet het COB de meerwaarde van de ondergrond benaderen. Onderwerpen als energiewinning, archeologie en grondwater moeten alleen aan de orde komen zover deze relevant zijn vanuit het perspectief van ondergronds ruimtegebruik.

3 Hoe willen we de meerwaarde van de ondergrond agenderen?

Wat willen we agenderen vanuit het perspectief van ondergronds ruimtegebruik? Denken zonder maaiveld. Richtlijnen voor ontwerp en afweging. Kosten en baten. Governance. Duurzaamheid. Maar hoe willen we die veelheid van onderwerpen onder de aandacht brengen?

Maak een voorbeeldenboek

Het agenderen van de meerwaarde van ondergronds ruimtegebruik omvat een veelheid van aspecten die onderling samenhangen. Het ontsluiten van deze informatie kan het best gebeuren aan de hand van een voorbeeldenboek waarbij aan de hand van concrete voorbeelden inzichten kunnen worden gepresenteerd. Het totaal van inzichten wordt bij voorkeur samengevat in een referentie- en inspiratiekader. Het boek moet dusdanig leesbaar en aantrekkelijk zijn dat het zich leent voor agendering bij bestuurders en planmakers. Ook dient het boek bij voorkeur gebruikt te kunnen worden bij onderwijs en opleidingen. Het boek kan ook als basis bieden voor andere manieren van ontsluiting (digitaal, factsheets, infobladen).

Bijlage: mindmaps meerwaarde ondergrond

